

Бутенко В. М.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

ОСОБЕННОСТИ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ БИОЭКОНОМИКИ

Резюме

Рассмотрены основные концепции государственного регулирования экономики. Определены основные факторы влияния на развитие биоэкономики в Украине на современном этапе. Проанализированы основные причины, обуславливающие необходимость государственного регулирования развития биоэкономики.

Ключевые слова: биоэкономика, государственное регулирование, биотехнологии, биотехнологическая продукция, концепции государственного регулирования, социальное партнерство.

Butenko V. M.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

FEATURES OF STATE REGULATION DEVELOPMENT OF BIOECONOMY

Summary

The main concepts of state regulation of the economy are considered in the article. The main factors of influence on the development of bioeconomy in Ukraine at the present stage are determined. The main reasons for the need for state regulation of the development of bioeconomy are analyzed.

Key words: bioeconomy, state regulation, biotechnology, biotechnological products, concepts of state regulation, social partnership.

УДК 338.2

Варналії З. С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Нікітенко Д. В.

Національний університет водного господарства та природокористування

ВПЛИВ ДИНАМІКИ РІВНЯ КОРУПЦІЇ НА ДИНАМІКУ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: ЗАГАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

Досліджено динаміку стану корупції в Україні (порівняно з іншими країнами) та її вплив на динаміку економічного зростання. Виділено три групи країн для порівняння: ті, з якими був найчастіший збіг за індексом сприйняття корупції, з якими була схожа динаміка у зростанні прозорості економіки, та з країнами-територіальними сусідами. Виявлено, що динаміка рівня корупції в Україні залишається стримано оптимістичною. Залежність між зростанням прозорості економіки, зростанням добробуту населення і надходженням чистих прямих іноземних інвестицій є прямою, проте тіснота зв'язку є помірною та слабкою відповідно.

Ключові слова: корупція, чисті прямі іноземні інвестиції, економічне зростання, інститути, інвестиційна безпека.

Постановка проблеми. На економічне зростання, крім класичних факторів, до яких належить капітал (інвестиції), та неокласичних факторів (технології, інновації, підприємницький хист), чинять вплив інституціональні фактори, які в сучасних реаліях визначають рівень ефективності використання перших двох груп факторів. Для головних продуцентів валового внутрішнього продукту (далі – ВВП), економічних суб'єктів найголовнішу роль відіграє гарантія безпеки здійснення господарської діяльності, стабільність правил гри та прозорість управління економікою. Досліджуючи позицію України в різних світових економічних рейтингах та причини її перебування на низьких позиціях, нами було виявлено, що однією з детермінант дуже низьких позицій і, як наслідок, складником трансакційних витрат функціонування є рівень корупції в країні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання боротьби з корупцією є об'єктом дослідження багатьох науковців (як зарубіжних, так і вітчизняних). Серед зарубіжних дослідників можна виділити Р. Мауго [1], В. Olken and R. Pande [2], S. Rose-Ackerman та В. Paliffka [3],

М. Swaleheen та D. Stansel [4], D. Treisman [5] та інших. Серед вітчизняних науковців помітний внесок у вирішення зазначених питань зробили Г. Гнатенко [6], Л. Любомирська [6], В. Мандибура [7], М. Флейчук [8] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на широкий спектр досліджень корупції та її впливу на економічне зростання, недостатньо повно представлений аналіз її впливу на надходження чистих прямих іноземних інвестицій, які сьогодні в Україні можуть стати екзогенним рушієм економічного зростання при дефіциті внутрішніх факторів.

Метою статті є дослідження динаміки позиції України в рейтингу «індекс сприйняття корупції» на основі компаративного аналізу з іншими країнами за певними ознаками та виявлення причин такої динаміки.

Виклад основного матеріалу. Низький рівень якості інституцій, які мали б забезпечити ефективне функціонування економічної системи, стає передумовою до формування альтернативних механізмів координації, узгодження та мінімізації трансакційних витрат. Так, у глобальному

індексі конкурентоспроможності за показником «якість інститутів» Україна серед інших країн знаходиться в останній децильній групі: серед приблизно 140 країн (від 137 у 2017–2018 рр. до 148 у 2013–2014 рр.) Україна посідала протягом 2012–2017 рр. приблизно 130-те місце. Дещо якісне покращення очікується лише з 2017–2018 рр., коли позиція України за показником «якість інститутів» підвищилась до 118 місця, зокрема за показником «незаконні платежі та хабарі» з 133 місця у 2012–2013 рр. до 106 у 2017–2018 рр. [9]. Щодо динаміки позиції України в рейтингу Світового банку «Doing Business» (DB), то в межах рейтингу TOP-3 найгірші показники пов'язані із захистом міноритарних акціонерів, забезпеченням виконання контрактів та закриттям бізнесу, що також відповідає рівню якості базових інститутів [10]. За результатами опитувань представників іноземного бізнесу, проведених Європейською бізнес асоціацією, основною проблемою в Україні є декларативність, а не реальність дій щодо реформування економіки та відсутність боротьби зі «старою системою» та корупцією (відсутня боротьба з корупцією, зростання її рівня, прогрес у створенні антикорупційного суду). Отже, рівень корупції в Україні за оцінками респондентів (топ-менеджерів іноземних компаній) залишається на достатньо високому рівні, хоча і з тенденцією до стриманого покращення [11].

Корупція є складним та неоднозначним суспільним явищем, що має різноманітні форми прояву та різний рівень можливості деструктивно впливати на економічний розвиток [12]. Якщо більшість країн під корупцією розуміють ефект «піску в колесі» економічного розвитку («sand the wheel» effect), то серед розвинених країн корупція розглядається ефектом «змащення колеса» («grease the wheel» effect) [13]. Проблема полягає у визначенні того прийняттого рівня корупції, який би виконував функцію мінімізації трансакційних витрат, викликаних недосконалістю формальних інститутів у просторово-часовому інтервалі певної країни. Така альтернативна точка зору підтверджена висновками дослідження американських економістів М. Свелехіна (*Swaleheen Mushfiq Us*) та Д. Стенсела (*Stansel Dean*) «Economic freedom, corruption, and growth» [4] («Економічна свобода, корупція та зростання»). Учені довели, що за інших рівних умов корупція знижує економічне зростання тоді, коли індекс економічної свободи (далі – IEF) в країні низький ($IEF < 52,15$). За інших умов, коли економічні агенти мають альтернативу вибору ($IEF > 52,15$),

корупція, навпаки, може допомогти обійти надмірний контроль із боку держави, розширюючи можливості вибору господарюючих суб'єктів і сприяючи економічному зростанню.

Із метою дослідження впливу зміни рівня сприйняття корупції на економічне зростання та залучення прямих іноземних інвестицій здійснено вибірку країн для порівняння. За основу візьмемо дані рейтингу Індексу сприйняття корупції (corruption perceptions index – CPI), який проводить Transparency International.

Україна представлена в цьому рейтингу з 1998 р. За період (1998–2011 рр.), коли використовувалася перша методика розрахунку та оцінювання, було виявлено, що за рейтинговим балом однакові оцінки з Україною мають також Болівія та В'єтнам (за 13 років бали з Україною збігалися тричі), а також Зімбабве (із 2003 р. бали збігалися чотири рази) (таблиця 1). Якщо ми буде враховувати не тільки точний збіг балів, а й коридор (+/- 1 позиція від позиції України кожного року за період 2006–2017 рр.), то побачимо, що практично однако-вий рівень сприйняття корупції ми маємо з Парагваєм (8 збігів), Папуа Новою Гвінеєю, Угандою, Нігерією (7 збігів), Азербайджаном, Гондурасом, Іраном, Камеруном, Коморськими островами, Непалом (6 збігів). Крім цього, цікавим є дослідження впливу країн-територіальних сусідів на зміни в рейтингу України: Молдови, Білорусі, Росії, Грузії, Польщі, Угорщини, Словаччини та Румунії.

Таким чином, у нас буде три групи країн для порівняння:

- країни з однаковим рейтинговим балом (Болівія, В'єтнам, Зімбабве);
- країни зі спільними динамічними змінами (Парагвай, Папуа Нова Гвінея, Уганда, Азербайджан, Гондурас, Іран, Камерун, Коморські острови, Непал, Нігерія);
- країни-територіальні сусіди (Молдова, Білорусь, Росія, Грузія, Польща, Угорщина, Словаччина та Румунія).

Досліджуючи динаміку зміни рівня сприйняття корупції у цих країнах, ми зможемо зробити висновок про якісні зміни у боротьбі з корупцією та вплив на такі макроекономічні показники:

- ВВП на одну особу в дол. США за ПКС (*GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$)*);
- темп приросту реального ВВП, % (*GDP growth (annual %)*);
- величину чистих прямих іноземних інвестицій (за платіжним балансом, дол. США) (*Foreign direct investment, net inflows (BoP, current US\$)*).

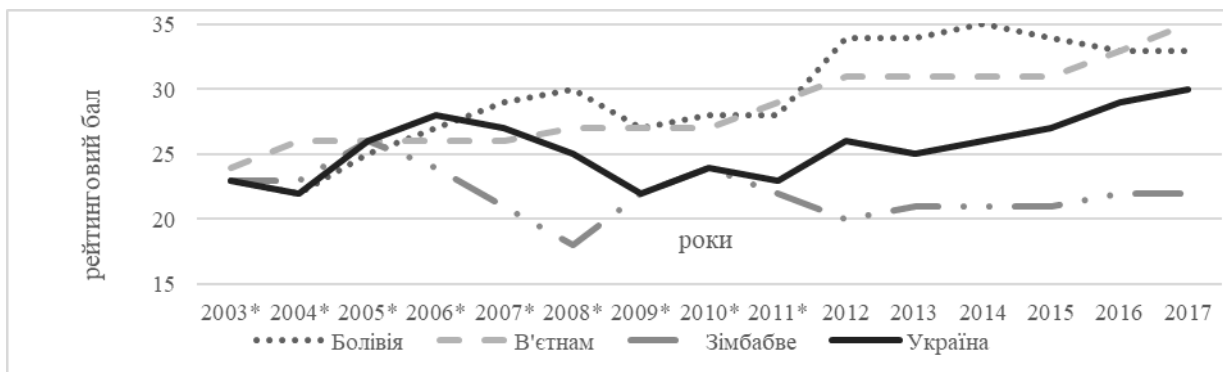

Рис. 1. Динаміка CPI score країн першої групи (2003–2017 рр.)

* для уніфікації балів значення індексу сприйняття корупції з 2003 по 2011 рр. помножено на 10.

Джерело: [14]

Таблиця 1

Динаміка рейтингу Індексу сприйняття корупції України

Роки	1998	1999	2000	2001	2002
Бал	2,8	2,6	1,5	2,1	2,4
Країни-сусіди	<i>Bolivia</i>	Ivory Coast Moldova Venezuela <i>Vietnam</i>	Azerbaijan	–	<i>Georgia</i> <i>Vietnam</i>
Роки	2003	2004	2005	2006	2007
Бал	2,3	2,2	2,6	2,8	2,7
Країни-сусіди	<i>Bolivia</i> Honduras Macedonia Serbia & Montenegro Sudan <i>Zimbabwe</i>	<i>Bolivia</i> Guatemala Kazakhstan Kyrgyzstan Niger Sudan	Belarus Eritrea Honduras Kazakhstan Nicaragua Palestine <i>Vietnam</i> Zambia <i>Zimbabwe</i>	Dominican Republic <i>Georgia</i> Mali Mongolia Mozambique	Benin Malawi Mali Sao Tome and Principe
Роки	2008	2009	2010	2011	Із 2012 р. змінилась методика розрахунку індексу
Бал	2,5	2,2	2,4	2,3	
Країни-сусіди	Pakistan Nicaragua Comoros	Cameroon Ecuador Kenya Russia Sierra Leone, Timor-Leste Angola <i>Zimbabwe</i>	Azerbaijan Bangladesh Honduras Nigeria Sierra Leone, Togo Philippine <i>Zimbabwe</i>	Tajikistan	

Джерело: розроблено авторами на основі [14]

Таблиця 2

Коефіцієнти кореляції між показниками за країнами (2003–2016 рр.)

Country	CPI/GDP per capita PPP (constant 2011 international \$)	CPI/Foreign direct investment, net inflows	CPI/GDP growth (annual %)
Bolivia	0,896803021	0,656975851	0,63453619
Vietnam	0,957116906	0,915333916	-0,556393915
Ukraine	0,321420724	0,160874452	-0,032374116
Zimbabwe	0,098202415	-0,341062249	0,029452286

Так, на рис. 1 представлена динаміка зміни рейтингового балу країн, які мали однаковий рейтинговий бал. Як видно з графіка, тільки у Зімбабве спостерігається негативна тенденція щодо прозорості економіки, тоді як рейтинговий бал Болівії та В'єтнаму має тенденцію до зростання, перевищуючи бал України станом на 2017 рік.

Розподіл країн у системі координат (бал CPI та ВВП на одну особу, дол. США за ПКС) у 2003,

2006, 2009 та 2016 рр. представлений на рисунках 2–6, де 2003 р. – точка відліку; 2006 р. – «пік» зростання рейтингу України; 2009 р. – «дно» рейтингу України; 2016 р. – крайній рік із наявними статистичними даними.

Як видно на точкових діаграмах, Болівія та В'єтнам показують узгоджений рух та відображають пряму залежність між зміною індексу CPI та ВВП на одну особу за ПКС. Здійснивши кореля-

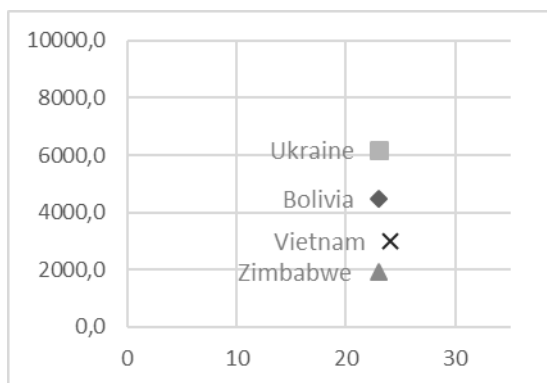

Рис. 2. Взаємозалежність між СІР (Х-вісь) та GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$) (Y-вісь) (2003 рік)

Джерело: за даними World Bank та Transparency International

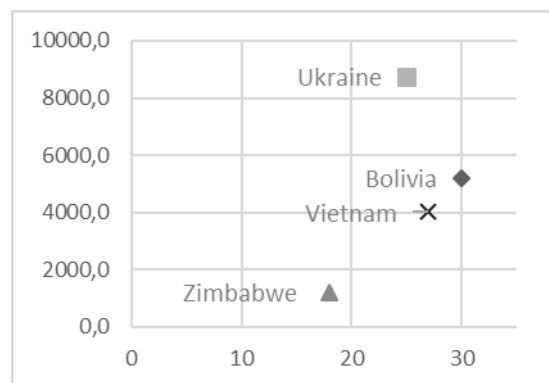

Рис. 3. Взаємозалежність між СІР та GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$) (2006 рік)

Джерело: за даними World Bank та Transparency International

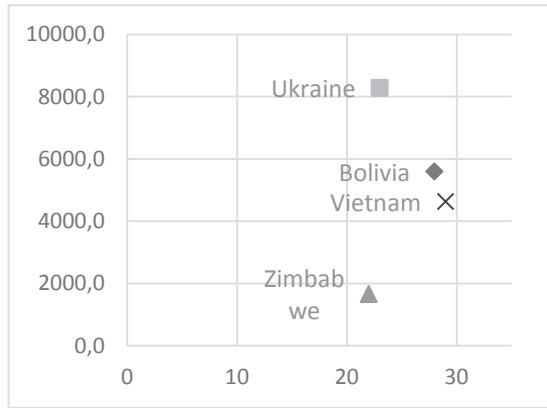

Рис. 4. Взаємозалежність між СІР та GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$) (2009 рік)

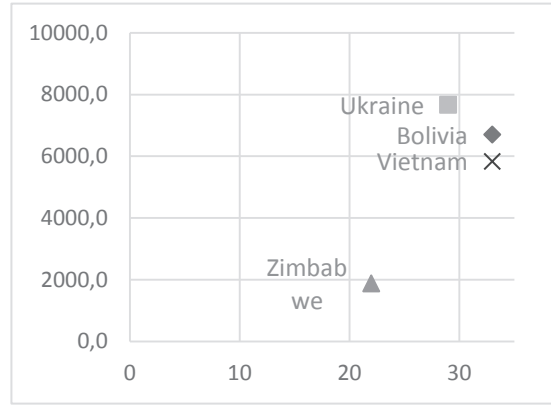

Рис. 5. Взаємозалежність між СІР та GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$) (2016 рік)

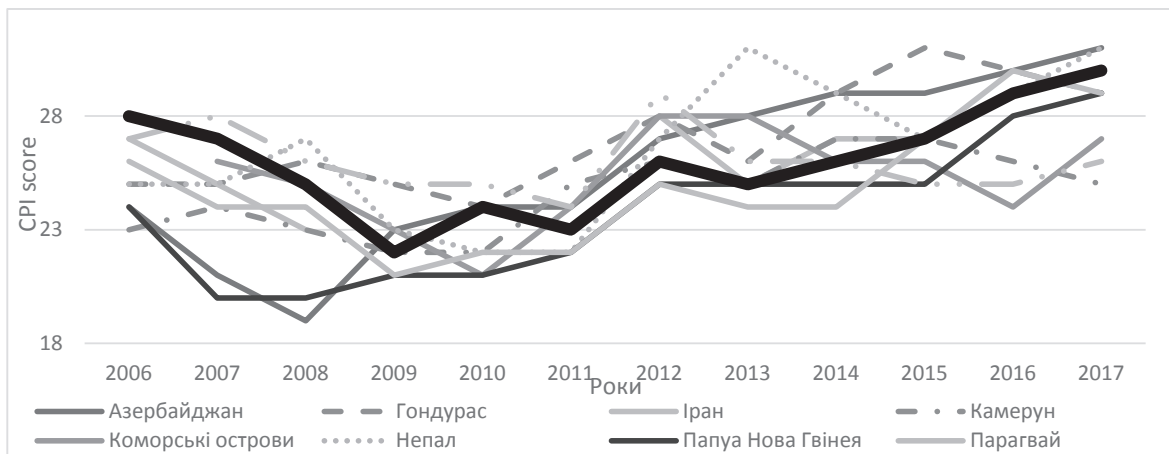

Рис. 6. Динаміка CPI score країн другої групи (2006–2017 рр.)

* для уніфікації балів значення індексу сприйняття корупції з 2006 по 2011 рр. помножене на 10.

Джерело: авторська розробка на основі [14]

ційний аналіз масивів цих двох показників, ми виявили, що для Болівії та В'єтнаму характерні сильний та дуже сильний прямий зв'язок із коефіцієнтами кореляції 0,89608 та 0,957117 відповідно, тоді як для України зв'язок між ними є помірним (коефіцієнт кореляції – 0,321421), а для Зімбабве зв'язок відсутній (коефіцієнт кореляції – 0,098202) (таблиця 2).

Якщо досліджувати зв'язок між динамікою рейтингового балу СІР та динамікою чистих прямих іноземних інвестицій, то лише В'єтнам показує сильний зв'язок (0,915), Болівія – значний (0,6569), Україна – слабкий (0,16), Зімбабве – обернений та помірний (-0,34). Залежність між динамікою рейтингового балу СІР та приростом реального ВВП між країнами неоднозначна: Болівія показує прямий та значний зв'язок, тоді як В'єтнам – обернений та значний (зменшення корупції ускладнює економічне зростання), а для України та Зімбабве зв'язок між цими показниками відсутній. Певною мірою такий зв'язок пояснюється тим, що за весь досліджуваний період у Болівії були позитивні темпи економічного зростання, у В'єтнамі – позитивні темпи економічного зростання, проте спостерігається обернена реакція, коли рейтинговий бал збільшується, а приріст реального ВВП сповільнюється. Для України і Зімбабве цей часовий період характеризується наявністю глибоких криз: для України – 2009, 2013, 2014, 2015 рр., а для Зімбабве – 2003–2008 рр.

Щодо дослідження другої групи країн, то на рис. 6 ми можемо спостерігати таку динаміку: 2006–2009 рр. – зростання рівня корупції; 2010–2012 рр. – поступове зростання рівня прозорості та зміна у 2012 р. методики розрахунку CPI score; 2013–2017 рр. – продовження зростання рівня прозорості та поступовий перехід на вищий якісний рівень (відхід від тенденції африканських країн).

Загалом, якщо включити в діапазон досліджень так званих «сусідів по позиції» України в рейтингу (коридор: +3 позиції та -2 позиції), то такими сусідами, які знаходились у цьому коридорі, були 90 країн, із яких 16 країн мали повтори 9–12 разів:

- 5 країн Африки: Камерун (11), Коморські острови (10), Уганда (10), Кенія (9), Нігерія (9);
- 4 країни Азії: Пакистан (11), Іран (10), Непал (10), Лаос (9);
- 2 країни СНГ: Росія (10) та Азербайджан (9), тоді як Казахстан та Киргизстан (8); Таджикистан (6); Білорусь, Молдова (3);
- 2 країни Центральної Америки: Гондурас (12), Нікарагуа (11);
- по 1 країні з Південної Америки (Парагвай – 12 разів), Середньої Азії (Ліван – 9 разів) та Океанії (Папуа Нова Гвінея – 9 разів).

Виходячи з такого сусідства, позиція України в рейтингу сприйняття корупції знаходилась на рівні країн із низьким рівнем доходу за класифікацією Світового банку.

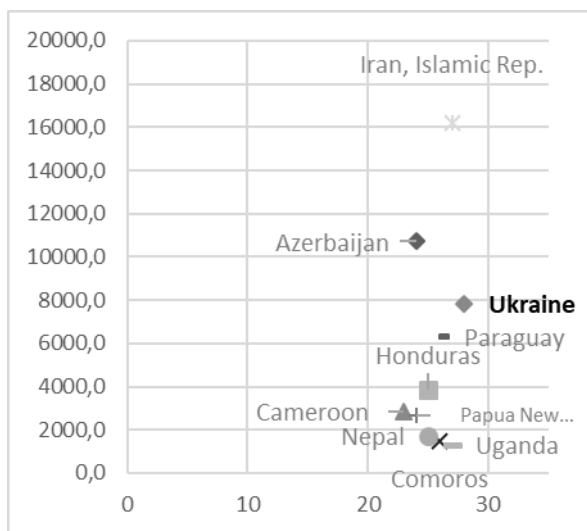

Рис. 7. Взаємозалежність між СІР та GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$) (2006 рік)

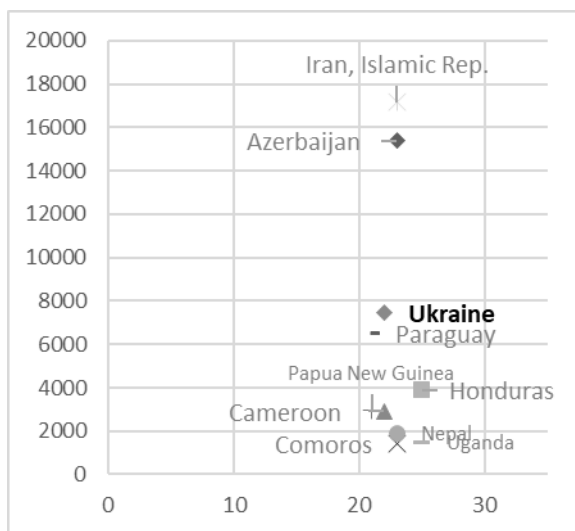

Рис. 8. Взаємозалежність між СІР та GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$) (2009 рік)

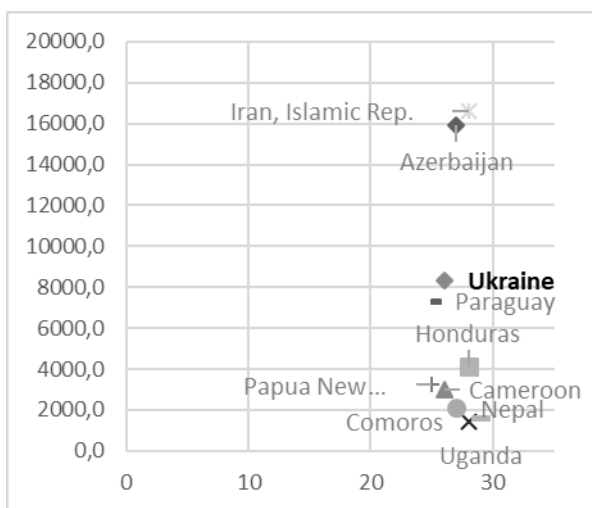

Рис. 9. Взаємозалежність між СІР та GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$) (2012 рік)

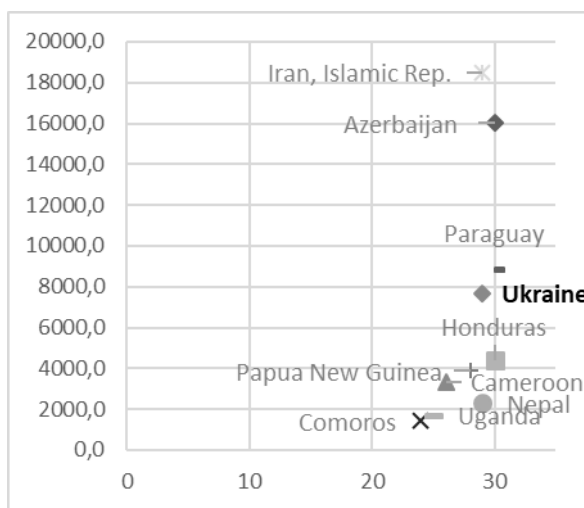

Рис. 10. Взаємозалежність між СІР та GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$) (2016 рік)

Як видно на точкових діаграмах (рис. 7–10), Україна за взаємозв'язком між індексом СІР та ВВП на одну особу за ПКС тяжіє до країн із рівнем доходу нижче середнього, тоді як країни з аналогічним значення ВВП на одну особу ПКС мають у 2016 р., окрім Гватемали, індекс СІР як мінімум на 5 позиції вищий (таблиця 3).

Здійснивши кореляційний аналіз масивів цих двох показників (індекс СІР та ВВП на одну особу за ПКС), ми виявили, що для Гондурасу, Камеруну та Папуа Нова Гвінея характерний сильний прямиий зв'язок із коефіцієнтами кореляції 0,89, 0,81 та 0,73 відповідно, тоді як для України зв'язок між ними за період 2006–2016 рр. відсутній (коефіцієнт кореляції – -0,068); для Азербайджану, Непалу та Парагваю – значний (0,57, 0,547 та 0,53 відповідно); для Ірану – обернений і слабкий (-0,29) та Уганди – обернений і помірний (-0,368) (таблиця 4).

Під час здійснення кореляційного аналізу між динамікою рейтингового балу СІР та динамікою чистих прямих іноземних інвестицій ми побачили, що тільки в Гондурасі відчувається сильний зв'язок між цими показниками, а в Камеруні та

Таблиця 3

ВВП на одну особу за ПКС та індекс сприйняття корупції у 2016 р. за країнами

Країна	GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$)	CPI score
El Salvador	7 989,997	36
Belize	7 846,016	-
Swaziland	7 723,641	-
Ukraine	7 668,056	29
Guatemala	7 366,768	28
Morocco	7 285,908	37
Guyana	7 266,335	34
Philippines	7 236,467	35

Джерело: авторська розробка на основі даних World Bank та Transparency International

Уганді – помірний. В інших країнах зв'язок або відсутній, або обернений, тобто боротьба з корупцією може призвести до скорочення припливу чистих ПІІ. Це може бути характерним для країн із високим рівнем тіньової економіки, де під вигля-

Таблиця 4
Коефіцієнти кореляції між показниками
за країнами (2006–2016 рр.)

Country	CPI/GDP per capita PPP (constant 2011 international \$)	CPI/Foreign direct investment, net inflows	CPI/GDP growth (annual %)
Azerbaijan	0,570730885	0,078190019	-0,55855442
Honduras	0,893199739	0,760916906	0,001693265
Cameroon	0,81323881	0,455481666	0,861856759
Comoros	0,445967102	-0,368888496	0,223963672
Iran, Islamic Rep.	-0,290150079	-0,089887124	0,082709741
Nepal	0,547129871	0,026201153	-0,07080882
Papua New Guinea	0,730031756	-0,168804228	-0,0880274
Paraguay	0,530573928	0,208177938	-0,04800108
Uganda	-0,36868895	0,454886111	-0,05412386
Ukraine	-0,068330112	-0,163027385	0,333212878

дом ПІІ «повертається» вітчизняний фінансовий капітал. Щодо залежності між динамікою рейтингового балу СРІ та приросту реального ВВП, то можна побачити, що лише в Камеруні прослідковується прямий та сильний взаємозв'язок.

Проте для більшості країн цієї групи він або відсутній, або оберений та значний (Азербайджан), для України він є помірним, а для Коморських островів – слабким.

Дослідження третьої групи країн – це дослідження місця України серед країн-територіальних сусідів. Аналогічно до попередніх двох груп ми розглянемо динаміку рівня прозорості економік за період з 2006 по 2017 рр. (рис. 11), а потім на точкових діаграмах (рис. 12–13) дослідимо зміну місця України серед сусідів у 2006 та 2016 рр.

Так, на рис. 11 ми можемо спостерігати таку тенденцію: порівняно полого зростання рейтингової оцінки України в унісон із рейтингом Російської Федерації та Молдови, тоді як у 2006 р. лише рейтинги Угорщини, Польщі та Словацької Республіки були набагато вищими за рейтинг України. Тобто основні сусіди мали такі ж погані або ще гірші умови з корупцією. Проте за 11 років Грузія та Білорусь показали значний прогрес у боротьбі з корупцією. Так, наприклад, зростання рейтингу прозорості Грузії стало наслідком боротьби з корупцією під час реформ президента М. Саакашвілі (2004–2013 рр.). Незважаючи на стрімкий злет Грузії у рейтингу про-

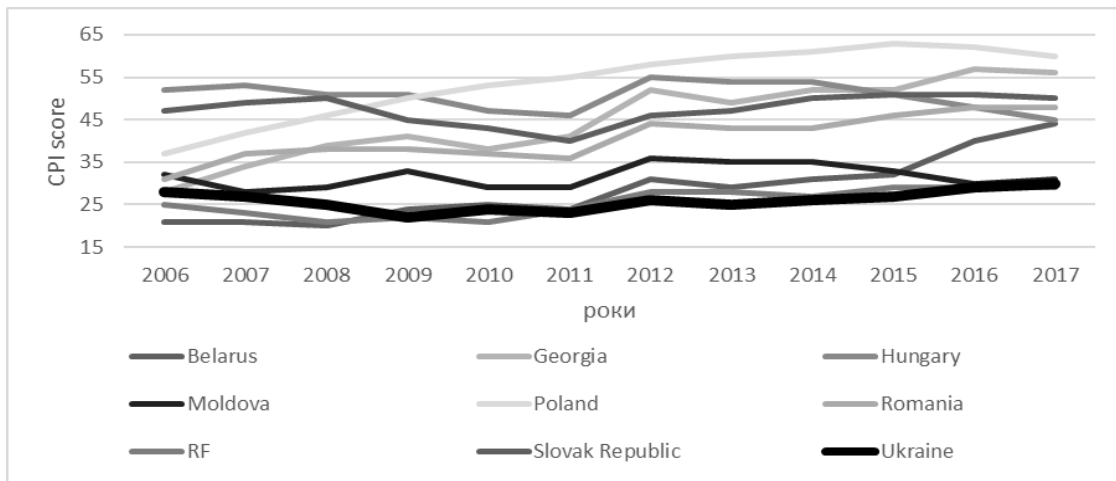

Рис. 11. Динаміка CPI score країн третьої групи (2006–2017 рр.)

* для уніфікації балів значення індексу сприйняття корупції з 2006 по 2011 роки помножено на 10.

Джерело: розроблено авторами на основі [14]

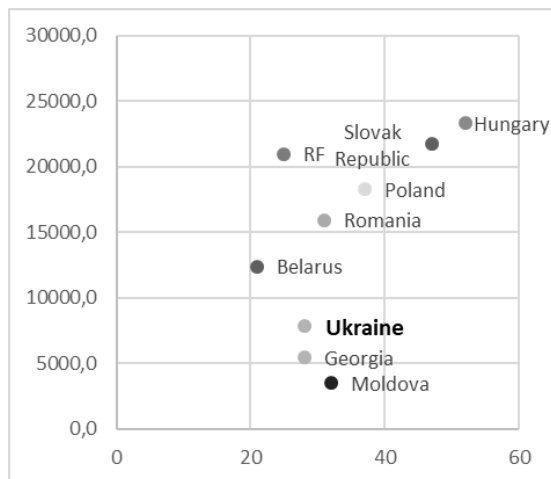

Рис. 12. Взаємозалежність між СРІ та GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$) (2006 рік)

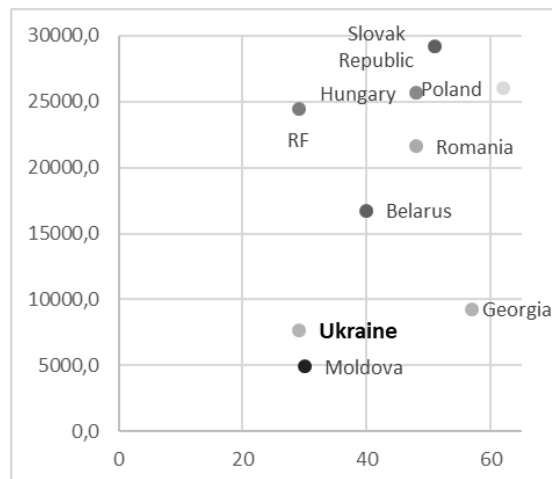

Рис. 13. Взаємозалежність між СРІ та GDP per capita, PPP (constant 2011 international \$) (2016 рік)

Коефіцієнти кореляції між показниками за країнами (2006–2016 рр.)

Country	CPI/GDP per capita PPP (constant 2011 international \$)	CPI/Foreign direct investment, net inflows	CPI/GDP growth (annual %)
Belarus	0,677713942	-0,152762889	-0,841883065
Georgia	0,952168045	0,110487799	-0,431418131
Hungary	-0,055944637	0,033048776	-0,017366886
Moldova	0,355704765	-0,448039371	-0,315260986
Poland	0,973521925	-0,491318594	-0,732658308
Romania	0,901441737	-0,450426406	-0,078271914
Russian Federation	0,574322479	-0,437242429	-0,243290051
Slovak Republic	0,389822341	-0,191624894	0,255878445
Ukraine	-0,068330112	-0,163027385	0,333212878

зорості за рахунок скорочення так званої «побутової корупції», ситуація з корумпованістю влади в країні все ще залишається потенційно високою. Як зазначає менеджер проектів Transparency International Грузія Е. Урушадзе, «алгоритм подолання побутової корупції достатньо простий: перший крок – це кримінальне покарання за хабарництво, а паралельний другий – дерегуляція та переведення багатьох сервісів в електронний формат» [15], тобто чим менше зв'язків із суб'єктивістським характером ухвалення рішень, тим менший рівень корупції.

Отже, позиція України в рейтингу Transparent international та її динаміка свідчать про відсутність політичної волі у боротьбі з корупцією, про що свідчить пологий рівень лінії України на графіку. На відміну від України, Білорусь за цей же період показує кращий прогрес, стабільно зростає рівень прозорості в Грузії, Польщі та Румунії. Якщо для цих країн причиною зростання рівня прозорості є реалізація заходів щодо комплексної боротьби з корупцією на усіх рівнях, зокрема на найвищому рівні державного управління (приклад Румунії), то Білорусь, яка до 2015 р. мала схожий рівень корупції до України та Російської Федерації, з її авторитарним правлінням може показувати прогрес, на нашу думку, тільки через ще більш жорсткіший контроль за державними фінансами та неможливістю безкарно користуватись державними посадами з метою отримання особистої вигоди, адже про зростання рівня прозорості та доступності до інформації, свободу слова ще поки говорити рано.

Оскільки Україна до 2014 р. (так само як і Білорусь дотепер) була в орбіті політичного та економічного впливу Російської Федерації, то інституціональне середовище, яке породжує та сприяє розвитку корупції, підживлюючи її, мало загальні ознаки:

- відсутність доступу громадянського суспільства до інформації про суспільні питання;
- призначення на державні посади не за професійною ознакою, а за рівнем беззастережної відданості;
- зростання чисельності чиновників, що використовують державну посаду для отримання особистої вигоди, не боячись наслідків (рентоорієнтована поведінка): бюрократизм, хабарництво, нецільове використання бюджетних коштів;
- декларативність заходів уряду щодо стримування корупції і відсутність дієвих механізмів захисту державної цілісності в держсекторі;
- відсутність дієвих інструментів кримінального переслідування корупціонерів;
- закриття доступу до фінансової інформації, яка може розкрити конфлікт інтересів під час ухвалення рішень державними чиновниками;
- відсутність або ж мінімальний правовий захист викривачів корупціонерів, журналістів і судових слідчих під час повідомлення про випадки хабарництва та корупції;
- наявність вузького кола матеріально зацікавлених осіб, які можуть впливати на ухвалення рішень на рівні держави.

Проведений кореляційний аналіз між індексом CPI та ВВП на одну особу за ПКС за даними в додатку 3 дозволив виявити, що між ними відчувається дуже сильний та сильний зв'язок у Румунії, Грузії та Польщі, значний – у Білорусі та Російській Федерації, а для Словацької Республіки та Молдови – помірний. Відсутній зв'язок спостерігається в Україні та Угорщині (таблиця 5).

На відміну від попередніх груп країн, у третій групі кореляційний аналіз між динамікою рейтингового балу CPI та динамікою чистих прямих іноземних інвестицій показує або відсутність зв'язку (Угорщина), або обернений помірний зв'язок (при тому, що ці країни гетерогенні у рівні економічного розвитку (Польща, Румунія, Молдова, Російська Федерація)). Такий результат вимагає детального аналізу причин оберненого та помірною зв'язку. Щодо залежності між динамікою рейтингового балу CPI та приросту реального ВВП, то можна побачити, що для більшості країн цієї групи він обернений із діапазоном (від відсутнього до сильного), а якщо і прямий, то помірний для України та слабкий для Словацької Республіки.

Висновки. Отже, нерозвиненість інституційної системи реалізації державної влади, непрозорість економічної політики досить часто роблять більш вигідними відносини суб'єктів господарювання з тінювим сектором та корумпованими чиновниками. Якщо національні суб'єкти господарювання здебільшого адаптовані до цих умов, то у іноземних інвесторів висока еластичність на погіршення інституціонального середовища. Перебуваючи в рейтингу з 1998 року, Україна (порівняно з іншими країнами) показує стриманий прогрес. Проведений компаративний аналіз динаміки позиції країни у рейтингу та його зв'язку з динамікою показників, які характеризують загальний рівень економічного розвитку та інвестиційну привабливість із боку іноземних інвесторів, дозволяє зробити загальний висновок, що для країн із низьким рівнем доходів боротьба з корупцією впливає на позитивні зміни (ніж для країн із високим рівнем доходів). Водночас місце в рейтингу та сусідство інших країн дає можливість охарактеризувати рівень розвитку досліджуваної країни та те, наскільки гармонійно вона розвивається. Так, місце України серед країн із рівнем доходу за ВВП нижче середнього на одну особу за ПКС не узгоджується з «сусідством» у рейтингу сприйняття корупції з країнами з низьким рівнем доходу, що може свідчити про неефективність управління державним сектором та у боротьбі з корупцією, переважанням рентоорієнтованої поведінки чиновників.

Список використаних джерел:

1. Mauro P. (1995). Corruption and Growth. *The Quarterly Journal of Economics*, 110 (3), P. 681–712.
2. Olken B. & Pande R. Corruption in Developing Countries. *Annual Review of Economics*, 4. 2011. P. 479–509.
3. Rose-Ackerman, Susan & Paliffka, Bonnie J. Corruption and government: causes, consequences, and reform. Description: second edition. New York, NY: Cambridge university press, 2016.
4. Swaleheen M., Stansel D. Economic Freedom, Corruption and Growth. *Cato Journal*. Vol. 27, No. 3. P. 343–358.
5. Treisman D. The causes of corruption: across-national study. *Journal of Public Economics*, 76 (3). 2007. P. 399–458.
6. Гнатенко Г., Любомирська Л. Деякі аспекти явища корупції та її вплив на економіку України. *Економічний часопис*. 1997. № 9. С. 28–37.
7. Мандибура В. Корупція: інституційна сутність та механізми подолання: монографія. Київ: Парлам. вид-во, 2017. 488 с.
8. Флейчук М. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації. Львів: Ахілл, 2008. 344 с.
9. Як інвестори оцінили бізнес-клімат України у 2-у півріччі 2017. Прес-реліз ЄБА. URL: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2017/12/Release_IAI_2_half_2017_UKR.pdf.
10. Global Competitiveness Index 2017–2018 edition. Ukraine. URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/countryeconomy-profiles/#economy=UKR>.
11. Easy of Doing Business Ranking. URL: <http://www.doingbusiness.org/data>.
12. Варналій З. Корупція в умовах глобалізації. Внутрішній контроль у реалізації антикорупційної політики в органах ДПС України: Збірник тез. Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2011. С. 11–14.
13. Pierre-Guillaume Mignon & Laurent Weill (2010) Is Corruption an Efficient Grease? *World Development*, Vol. 38, Issue 3, P. 244–259. DOI 10.1016/j.worlddev.2009.06.004.
14. Corruption perceptions index 1998...2017 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.transparency.org/cpi1998/results...2017/results>.
15. Дубровик-Рохова А. Грузинське антикорупційне (напів)чудо. День. 2017. 13 липня. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/gruzynske-antikorupciyne-napivchudo>.

Варналій З. С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Никитенко Д. В.

Національний університет водного господарства і природопольовання

**ВЛИЯНИЕ ДИНАМИКИ УРОВНЯ КОРРУПЦИИ НА ДИНАМИКУ
ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА: ОБЩИЕ ТЕНДЕНЦИИ И ОСОБЕННОСТИ ДЛЯ УКРАИНЫ**

Резюме

Исследована динамика состояния коррупции в Украине (по сравнению с другими странами) и ее влияние на динамику экономического роста. В статье было выделено три группы стран для сравнения: те, с которыми было частое совпадение по показателю индекс восприятия коррупции, те, с которыми была похожая динамика в росте прозрачности экономики, и со странами-территориальными соседями. Выявлено, что зависимость между ростом прозрачности экономики и ростом благосостояния населения, поступлением чистых прямых иностранных инвестиций является прямой, но без тесной связи.

Ключевые слова: коррупция, чистые прямые иностранные инвестиции, экономический рост, институты, инвестиционная безопасность.

Varnalii Z. S.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Nikytenko D. V.

National University of Water and Environmental Engineering

**INFLUENCE OF THE CORRUPTION LEVEL DYNAMICS ON THE DYNAMICS
OF ECONOMIC GROWTH: GENERAL TRENDS AND PECULIARITIES FOR UKRAINE**

Summary

The dynamics of corruption in Ukraine in comparison with other countries and its influence on the dynamics of economic growth are researched. The article identified three groups of countries for comparison: those with the most frequent coincidence in the Corruption Perceptions Index, those with a similar dynamic in the growth of transparency of economy and with countries - territorial neighbors. It is revealed that the dynamics of the level of corruption in Ukraine remains restrainedly optimistic. The relationship between increasing the transparency of the economy and increasing the welfare of the population and the net foreign direct investment inflow is straightforward, but without strong tightness of the link.

Key words: corruption, net foreign direct investment, economic growth, institutes, investment security.